Дәріс 15

# Қазіргі заман философиясы

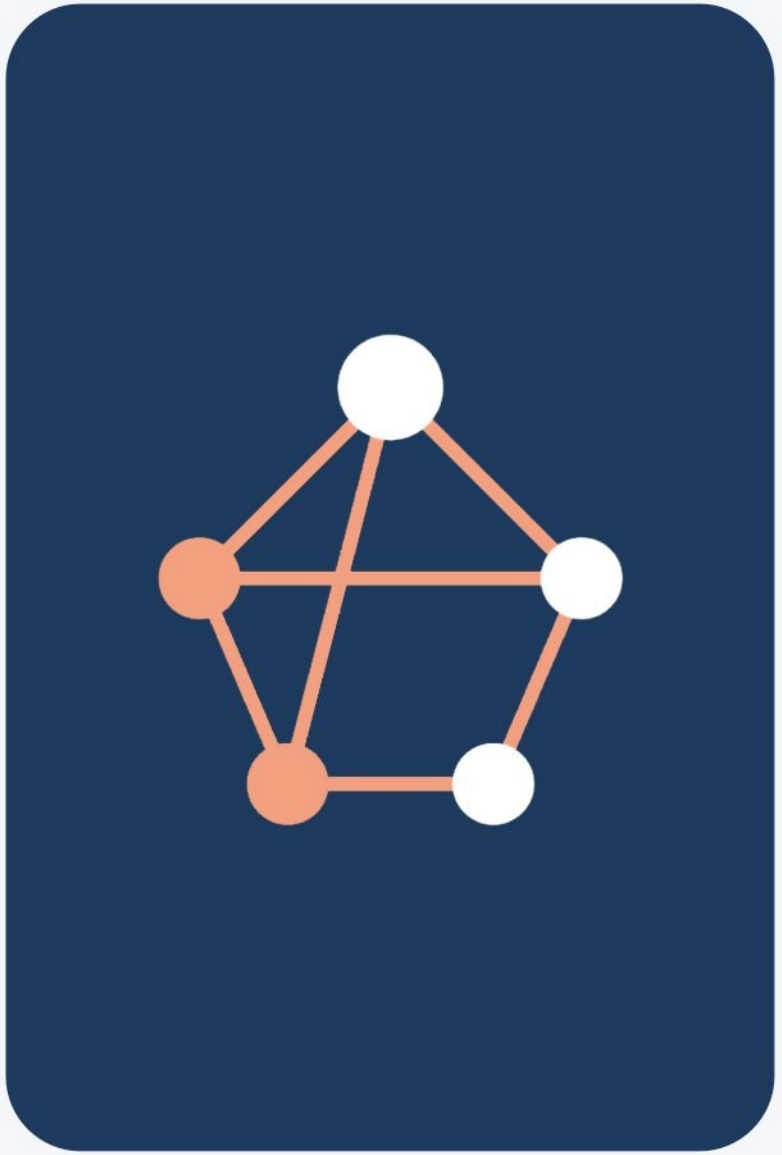

**Дәрістің мақсаты:**

Қазіргі философияның қалыптасу алғышартарын, негізгібағыттары мен өкілдерінің тұжырымдамаларын жүйелі түсіндіру

# Жоспары:

1 Қазіргі заман философиясының қалыптасуы

2 Қазіргі заман философиясының негізгі бағыттары

3 Қазіргі философиялық ойдың адам өміріндегі маңызы

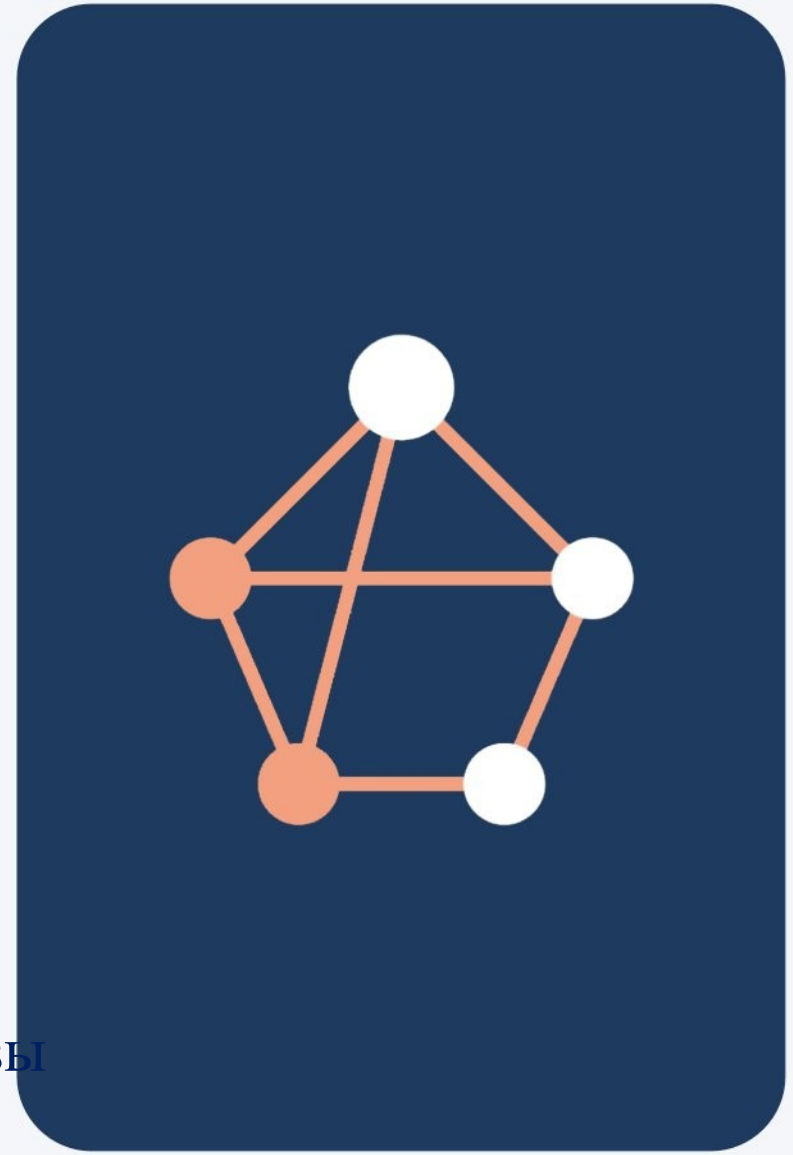

# 02 Қалыптасу алғышарттары

### Классикалық мұра

Классикалық философия ақыл-ойдың әмбебап мүмкіндіктеріне басымдық берсе, кейінгі бағыттар адамның тарихи жағдайы мен күнделікті тәжірибесіне назар аударды.

### Карл Маркс

Қоғамдық дамуды материалдық өндіріс пен әлеуметтік қатынастар арқылы талдады: тарихи материализм.

### Фридрих Ницше

Дәстүрлі моральдық құндылықтарды сынап, құндылықтарды қайта бағалау мәселесін көтерді.

### XX ғасыр

Соғыстар, тоталитарлық жүйелер, ғылыми-техникалық революция және жаһандану философияның негізгі сұрақтарын өзгертті.

**Ғылым мен техника мүмкіндіктерді кеңейтті, бірақ жаппай қырып-жою қаруы, экологиялық дағдарыс және технологияға тәуелділік қауіптерін де туғызды.**

# 03 Негізгі ерекшеліктері

## Бұл не?

Адам, қоғам, таным, ғылым, мәдениет және болмыс мәселелерін жаңа тарихи жағдайлар тұрғысынан қарастыратын философиялық ойлар жүйесі. Негізгі бағыттары XIX ғасырдың соңы мен XX–XXI ғасырларда қалыптасты.

1. Әдіснамалық көптүрлілік
2. Адамға және оның тәжірибесіне назар аудару
3. Ғылыми білімді сыни бағалау
4. Тіл мен мәдениеттің ықпалын мойындау
5. Қоғамдық билік пен теңсіздік мәселелерін талдау

# 04 Бағыттар: экзистенциализм, позитивизм, феноменология

## Экзистенциализм

**Хайдеггер, Сартр, Камю, Ясперс**

Адамның өмір сүру тәжірибесін, еркіндігін, таңдауын, жауапкершілігін және өмір мәнін зерттейді. Сартр: еркіндік жауапкершіліктен ажырамайды.

## Позитивизм

**Огюст Конт, Карл Поппер**

Ғылыми білімді бақылау, тәжірибе және жүйелі зерттеу арқылы негіздейді. Конт: теологиялық, метафизикалық, позитивтік кезеңдер. Поппер: теорияны тәжірибе арқылы теріске шығару мүмкіндігі.

## Феноменология

**Эдмунд Гуссерль**

Сананың тәжірибесін және құбылыстардың адамға қалай көрінетінін зерттейді. Әдісі – құбылысты алдын ала пікірсіз, тәжірибенің құрылымын мұқият сипаттау.

# 05 Бағыттар: герменевтика, постмодернизм, сыни теория

## Герменевтика

**Гадамер, Рикёр**

Мәтіндерді, тарихи оқиғалар мен мәдени құбылыстарды түсіндіру теориясы. Түсіну тілге, тарихқа және мәдени ортаға тәуелді.

## Постструктурализм және постмодернизм

**Фуко, Деррида**

Қалыптасқан мағыналарға сын көзбен қарайды. Фуко білім мен биліктің байланысын зерттеді; Деррида мәтін мағынасын бір ғана түсіндірумен шектеуге күмән келтірді.

## Сыни теория

**Хоркхаймер, Адорно, Хабермас**

Үстемдік, идеология, әлеуметтік теңсіздік және еркіндік мәселелерін зерттейді. Хабермас қоғамдық коммуникация арқылы өзара түсіністікке қол жеткізуді қарастырды.

# 06 Адам мен қоғам өміріндегі маңызы

## Жасанды интеллект

Цифрлық технологиялар жеке өмір құпиялығы, авторлық құқық, алгоритмдік әділеттілік және адамның дербестігі туралы сұрақтарды туындатты; олардың моральдық және әлеуметтік салдары бар.

## Экологиялық философия

Адам мен табиғаттың өзара тәуелділігін қайта пайымдайды: болашақ ұрпақ алдындағы жауапкершілік, ұтымды пайдалану, тұрақты даму.

## Сыни ойлау

Ғылым философиясы дәлелдің сапасы мен тексерілу мүмкіндігін бағалауға, герменевтика ақпаратты тарихи және мәдени контексте түсінуге үйретеді.

## Қазақстан

Философиялық пайым ұлттық мәдени мұра мен жаһандық өзгерістер арасындағы байланысты, тарихи сананы және мәдени сабақтастықты түсінуге көмектеседі.

# 07 Қорытынды

**Қазіргі заман философиясы – адам мен қоғамның өзгермелі болмысын, ғылыми таным мүмкіндіктерін, мәдени мағыналардың қалыптасуын және әлеуметтік қайшылықтарды зерттейтін көпбағытты жүйе.**

**Экзистенциализм**
еркіндік пен жауапкершілік

**Позитивизм және ғылым философиясы**
білім негіздері мен тексерілу шарттары

**Феноменология**
тәжірибе

**Герменевтика**
түсіндіру

**Постструктурализм және сыни теория**
білім, билік, нормалар

**Олардың барлығы қазіргі әлемді терең түсінуге және саналы шешім қабылдауға мүмкіндік береді.**

# 08 Пайдаланған әдебиеттер


1. Летопись тюркской цивилизации. Т.2. Барнаул, 2025.
2. Ғабитов Т.Х. Қазақ философиясының тарихы. Алматы, 2022.
3. Хасанов М., Петрова В., Джамбаева Б. Философия. Алматы, 2014.
4. Ғабитов Т.Х. Қазақтану: тарих философиясы. Алматы, 2022.
5. Бегалинова К.К., Альжанова У.К. Философия. I, II том. Алматы, 2010.
6. Аташ Б.М. Философия. Алматы, 2014.
7. Ғабитов Т.Х. Философия. Алматы, 2022.
8. Грядовой Д.И. Философия. М., 2012.
1. Лавриненко В.Н. Философия. М., 2012.
2. Иманқұл Н. Философия әлемінде: болмысы мен тарихы. Алматы, 2006.
3. Нысанбаев Ә., Әбжанов Т. Қысқаша философия тарихы. Алматы, 2009.
4. Алтай Ж., Қасабек А. Философия тарихы. Алматы, 2008.
5. Дүниежүзілік философияның онтологиясы. 10-т. 2009.
6. Алексеев П.А., Панин А.В. Философия. М., 2006.
7. Әл-Фараби. Шығармаларының 10 томдық жинағы. Алматы, 2005–2008.
8. Мырзалы С. Философия. Алматы, 2008.